

Rhuthun Ruthin

llwybr y dref town trail

sir ddinbych denbighshire

Darganfod Rhuthun

Mae awdur a cyn-ghadeirdd yr Xmdiffredolaeth Genedlaethol, Simon Jenkins, yn disgrifio Rhuthun fel "un o drefi bychain mwyaf wlydol Cymru". Ruthin as "the most charming small town in Wales". This circular town trail will help you understand why.

Beginnig at the water meadows of Cae Ddol, it takes you on a fascinating architectural journey from the oldest timbered town house in Wales to a ganolfan grefitan hynod drawadol a chyfysydd wedi ennill gwobrau In.

Bydd y datblygiad yn cymryd tua 90 munud. Ond dylech ganiatáu ychydig mwy o amser rhag ofn gan ein bod yn sicrhau bod y dref yn parhau'n ddi-ddorol. O'r ffordd hynaf yng Nghymru i arbenigwr ar ein map heb gymryd golwg mwy manwl arnyr.

Byddwch eisus stopio i edmygu - neu lynnwch i mewn. Ac rydych chi'n gweld y ffordd, Felly, tatarndad, bwytai a charitïau ar y ffordd. Felly, arhoswch cyn hirio ag y dymunwch.

Exploring Ruthin

The walk will take about 90 minutes. But you'd better allow a bit longer. Because we bet you won't just stroll past the 10 special sites marked on our map. Restaurants and cafes en route. So stay as long as you like.

You'll want to stop, admire - or go inside. And you're bound to be tempted by the shops, pubs, restaurants and cafes en route. So stay as long as you like.

Beth sy'n ei wneud yn arbennig?

Mae'n hudd yn perthyn i Rhuthun. Mae'n rhywberth i'w wneud â'r ffordd y mae'r holl strydoedd yn dueddol o arwain yn ôl i ben y bryn ac i Sgwâr Sant Pedr - yn sicrhau o'r lleoedd harddaf ar gyfer marchnad ym Mhrydain.

Mae llwyth o adeiladau eiconig sy'n creu olygfa brau wrth i chi symud o gwmpas y dref. murtfichau Castell Rhuthun, tŵr Carchar Rhuthun, meindwr Eglwys San Pedr. Ac yna cip o olygfydd godidog o geiriadau gwahanol.

And mae mwy i Rhuthun na thref o densertraeth hynafol yn unig. Mae'n dref farchnad go iawn sy'n hyrffu yn llawn bywyd yn yr 21ain ganrif - ac mae ei statws "Cyfeillgar i Goetsis" yn ei wneud yn boblogaidd gyda grwpiau o bob maint.

llyth i www.gogledddwyraincymru.cymru

What makes it special?

There's a magic about Ruthin. It's something to do with the way all the streets seem to lead back to hilltop St Peter's Square - surely one of Britain's loveliest market places.

Something to do with the iconic buildings that break the skyline as you move around the town: the battlements of Ruthin Castle, the tower of Ruthin Gaol, the spire of St Peter's Church. Something about the sudden spectacular views of surrounding countryside.

But Ruthin isn't just an architectural time capsule. It's a real market town that's still buzzing in the 21st century - and its official "Coach Friendly" status makes it popular with groups of all sizes.

Visit www.northeastwales.wales

5 Journeys

Bustling market towns surrounded by one of the most beautiful protected landscapes in Wales. A spectacular coastline. World-famous heritage attractions and a buzzing arts scene. Delicious food and drink.

There's so much going on in Denbighshire that it's hard to know where to start. So we've created a set of five different journeys for you to experience.

Whatever your mood or personal passion, there's a route that's right for you - taking in epic coastal paths, countryside landmarks, towering fortresses, cultural treasures or culinary destinations along the way.

Pick up the 5 Journeys leaflet or download it from our website.

5 Taith

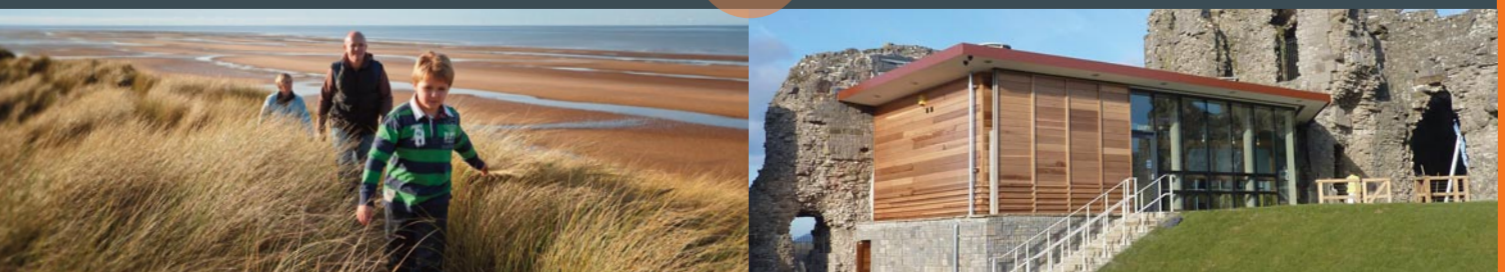
Trefi marchnad prysur wedi'u hamgylchynu gan un o'r tirweddau mwyaf prydfferth a ddiogelir yng Nghymru. Morlin trawiadol. Atyniadau treftadaeth byd-enwog a byd celfyddydol cyffrous. Bwyd a diod bendigedig.

Mae cymaint yn digwydd yn Sir Ddinbych fel ei bod yn anodd gwybod lle i ddechrau. Felly rydym ni wedi creu pum taith wahanol i chi archwilio.

Beth bynnag eich hwyliau neu'ch hoffter, mae yna daith sy'n berffaith i chi - sy'n cynnwys llwybrau arfordirol syfrdanol, tîrnodau cefn gwlad, cadarnleoedd tyrog, trysorau diwylliannol a chyrchfannau coginiol.

Codwch gopi o'r daflen 5 Taith neu llwythwch hi i lawr ar ein gwefan.

www.gogledddwyraincymru.cymru www.northeastwales.wales

Tref i bob diwrnod

Nid Rhuthun yw'r unig dref yn Sir Ddinbych gyda llwybr ei hun. Mae saith llwybr arall - pob un yn llawn o ddi-ddordeb hanesyddol. Ond pob un yn wahanol iawn, gyda'r gobaiith y byddwch yn darganfod hynny dros eich hunain. Cyn belled â bod gennych wythnos neu ddwy arall i'w sbario.

<p>Ewch i Rhuthun i weld yr oriel celfyddydau cymhwysol gorau yng Nghymru, Llangollen am ei rheilffordd stêm a'i chelfyddyd bywiog, Corwen i weld cofeb un o arwyr mwyaf Cymru a Dinbych am ei chastell ar ben y bryn a muriau tref atgofus.</p>	<p>Rhuthun Ruthin llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>	<p>Llangollen llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>
<p>Ewch i'r Rhyll ar gyfer ei phromenad a thair milltir o dywod euraidd, Prestatyn ar gyfer dechrau Llwybr Cenedlaethol Clawdd Offa, Rhuddlan am ei chastell ar lan yr afon a Llanelwy i weld y gadeirián hynafol leiaf ym Mhrydain.</p>	<p>Dinbych Denbigh llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>	<p>Corwen llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>
<p>Visit Ruthin for the best applied arts gallery in Wales, Llangollen for its steam railway and thriving arts scene, Corwen for a stirring memorial to Wales's greatest hero and Denbigh for its hilltop castle and evocative town walls.</p>	<p>Y Rhyll Rhyl llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>	<p>Prestatyn llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>
<p>Visit Rhyl for its promenade and three miles of golden sands, Prestatyn for the start of Offa's Dyke Path National Trail, Rhuddlan for its stupendous riverside castle and St Asaph for the smallest ancient cathedral in Britain.</p>	<p>Llanelwy St Asaph llwybr y ddinas city trail sir ddinbych denbighshire</p>	<p>Rhuddlan llwybr y dref town trail sir ddinbych denbighshire</p>

Where shall we go next?

The shops, restaurants, galleries and historic houses of Ruthin should be more than enough to keep you busy. But if you do decide to move on, you'll find some of the leading attractions of North Wales just a few miles away.

<p>St Asaph Cathedral Britain's smallest ancient cathedral and home of the first Welsh Bible has its own tearoom and gift shop. www.stasaphcathedral.wales 01745 582245</p>	<p>Castell Dinbych Caer lawr o'r 13eg ganrif gyda chanolfan ymwelwr eco-gyfeillgar a hanner milltir o funau felf. www.cadw.llyw.cymru 03000 252239</p>
<p>Denbigh Castle Imposig 13th century fortress with an eco-friendly visitor centre and half a mile of town walls. www.cadw.gov.wales 03000 252239</p>	<p>Rheilffordd Llangollen Ewch ar stêm twy Ddyffryn trawadol Dyffwyr ar yr unig reilffordd treftadaeth lleoedd yng Nghogledd Cymru. www.llangollen-railway.co.uk 01978 860979</p>
<p>Llangollen Railway Hitt and puff through the stunning Dee Valley on the only standard gauge heritage railway in North Wales. www.llangollen-railway.co.uk 01978 860979</p>	

Rhannwch Let's share

[gogledddwyraincymru_northeastwales](https://www.instagram.com/gogledddwyraincymru_northeastwales)
[NthEastWales](https://www.facebook.com/NthEastWales)
[@NthEastWales](https://twitter.com/NthEastWales)
[North East Wales](https://www.youtube.com/channel/UC...)

twristiaeth@sirddinbych.gov.uk
tourism@denbighshire.gov.uk

www.gogledddwyraincymru.cymru
www.northeastwales.wales

Canolfannau Croeso
Tourist Information Centres

Gogledd | North 01745 344515
De | South 01978 860828

1 Cae Ddôl

Mae'n siŵr eich bod chi ar bigau drain eisiau dechrau'r llwybr hwn o amgylch un o drefi bychain mwyaf diddorol a phrydferth Cymru. Ond peidiwch â rhuthro i ffordd eto. Mae Cae Ddôl, y parc bach hyfryd y tu ôl i chi, yn werth ei weld. Ewch am dro ar lan yr Afon Clwyd wrth iddi ymdroelli drwy'r dolydd dŵr naturiol. Gwylwch yr hwyaid a'r elyrc'h ar y llyn. Ac os oes genych chi blant, ewch â nhw i'r iard chwarae neu'r parc sglerfio.

Yna, unwaith yr ydych yn barod, ewch ymlaen i Heol Clwyd o'r maes parcio a throwch i'r dde.

1 Cae Ddôl

No doubt you're itching to start this trail around one of Wales's most beautiful and interesting small towns. But don't rush off just yet. Cae Ddôl, the lovely little park behind you, is well worth a look. Stroll beside the River Clwyd as it winds its way through the natural water meadows. Watch the ducks and swans on the lake. And if you have kids in tow, take them to the playground or the skate park.

Then, when you're ready, enter Clwyd Street from the car park and turn right.

2 Carchar Rhuthun

Mae'r "Cyweirdy", lle roedd y crwydriad a'r di-waith yn cael eu rhoi ar waith wedi bodoli ar waelod Stryd Clwyd ers 1654. Adeiladwyd yr adain arddull-Pentonville a digroeso yng nghefn y cwrt ym 1868, a dyma'r unig un ym Mhrydain sydd ar agor i'r cyhoedd. Gallwch archwilio'r holl dyllau a holltau iasol, a chanfod beth oedd y carcharorion yn ei fwyta (gruel, gruel a mwy o rual) a chlywed am y cosbau a ddioddefwyd ganddyn sy'n siŵr o godi ias amoch. Gallwch hyd yn oed gael cipolwg yng nghell y dyn a gondeimwyd os ydych yn ddigon dewr!

@ruthingael

Trowch i'r dde i Upper Clwyd Street a pharatowch eich hunain am ddringfa byr a serth.

2 Ruthin Gaol

A "House of Correction", where vagabonds and the unemployed were put to work, has stood at the bottom of Clwyd Street since 1654. The forbidding Pentonville-style wing at the back of the courtyard, the only one in Britain open to the public, was built in 1868. You can explore its creepy nooks and crannies, find out what the prisoners ate (gruel, gruel and more gruel) and shudder at the punishments they suffered. You can even take a peek in the condemned man's cell, if you're brave enough.

@ruthingael

Fork right into Upper Clwyd Street and get ready for a short, sharp climb.

3 Yr Hen Lys

O'ch blaen mae'r Hen Lys gyda ffrâm bren odidog, a adeiladwyd oddeutu 1421 yn lle adeilad a gafodd ei losgi gan yr ymladdwr rhyddid Cymreig, Owain Glyndŵr. Bellach mae'n ganolbwynt cymunedol sy'n arddangos hanes yr adeilad ac yn cynnwys rhaglenfaith o arddangosfeydd.

Gerllaw mae craig fawr o'r enw Maen Huail, lle honnir fod y Brenin Arthwr wedi dienyddio ei elyn.

www.cyngortrefruthun.gov.uk

3 The Old Courthouse

Ahead of you is the magnificent half-timbered Old Courthouse, built about 1421 to replace a building burned down by Welsh freedom fighter Owain Glyndŵr. Now it's a community hub hosting displays about the building's history and a busy programme of exhibitions.

Nearby is a huge stone called Maen Huail, upon which King Arthur is said to have beheaded a love rival.

www.cyngortrefruthun.gov.uk

4 Nantelwyd y Dre

Mae Stryd y Castell yn llawn tai cyfnod ysblennydd. Y gorau o'r rhain yw Nantelwyd y Dre, y tŷ tref pren hynaf yng Nghymru. O tua 1435, bu dan feddiannaeith barhaol am fwy na pum canrif - cafodd y portsh flaen eiconig ei ychwanegu gan Eubule Thelwell ym 1693. Mae'r saith ystafell wedi'u hatgwyneirio'n rhagorol yn dweud hanes "Saith Oes" Nantelwyd a'r bobl oedd yn byw drwy'r oesau. Cofiwch fynd am dro hamddenol o amgylch Gardd yr Argwydd, a grybwyllwyd am y tro cyntaf ym 1282, ac a fu unwaith yn berllan a gardd cegin ar gyfer Castell Rhuthun sydd drws nesaf.

@nantclwydydre

4 Nantelwyd y Dre

Castle Street is packed with splendid period houses. The jewel in the crown is Nantelwyd y Dre, the oldest timbered town house in Wales. From about 1435, it was continually occupied for more than five centuries - the iconic front porch was added by Eubule Thelwell in 1693. Seven superbly restored rooms together tell the story of Nantelwyd's "Seven Ages" and the people who lived through them. Don't miss a serene stroll around the fully restored Lord's Garden, first mentioned in 1282 and once an orchard and kitchen garden for Ruthin Castle next door.

@nantclwydydre

5 Castell Rhuthun

Mae Castell Rhuthun yn wahanol i'r hyn mae'n ymddangos. Nid yw'r adeilad tywodfaen coch wrioneddol yn ganoloesol. Cafodd ei adeiladu ym 1826 gydag estyniad ym 1848-52 gan y pensaer Henry Clutton mewn arddull darluniadwy gothig. Ond roedd rhywbeth llawer hŷn oddi tano. Mae'r castell gwreiddiol yn dyddio'n ôl i 1277. Cerddwch drwy'r porth i'r safle sydd bellach yn westy a sba moethus (mae croeso i bawb) a throwch i'r dde i archwilio'r adfeilion.

Ewch yn ôl rhan o'r ffordd i lawr Stryd y Castell a throwch i'r dde ar Stryd y Llys.

5 Ruthin Castle

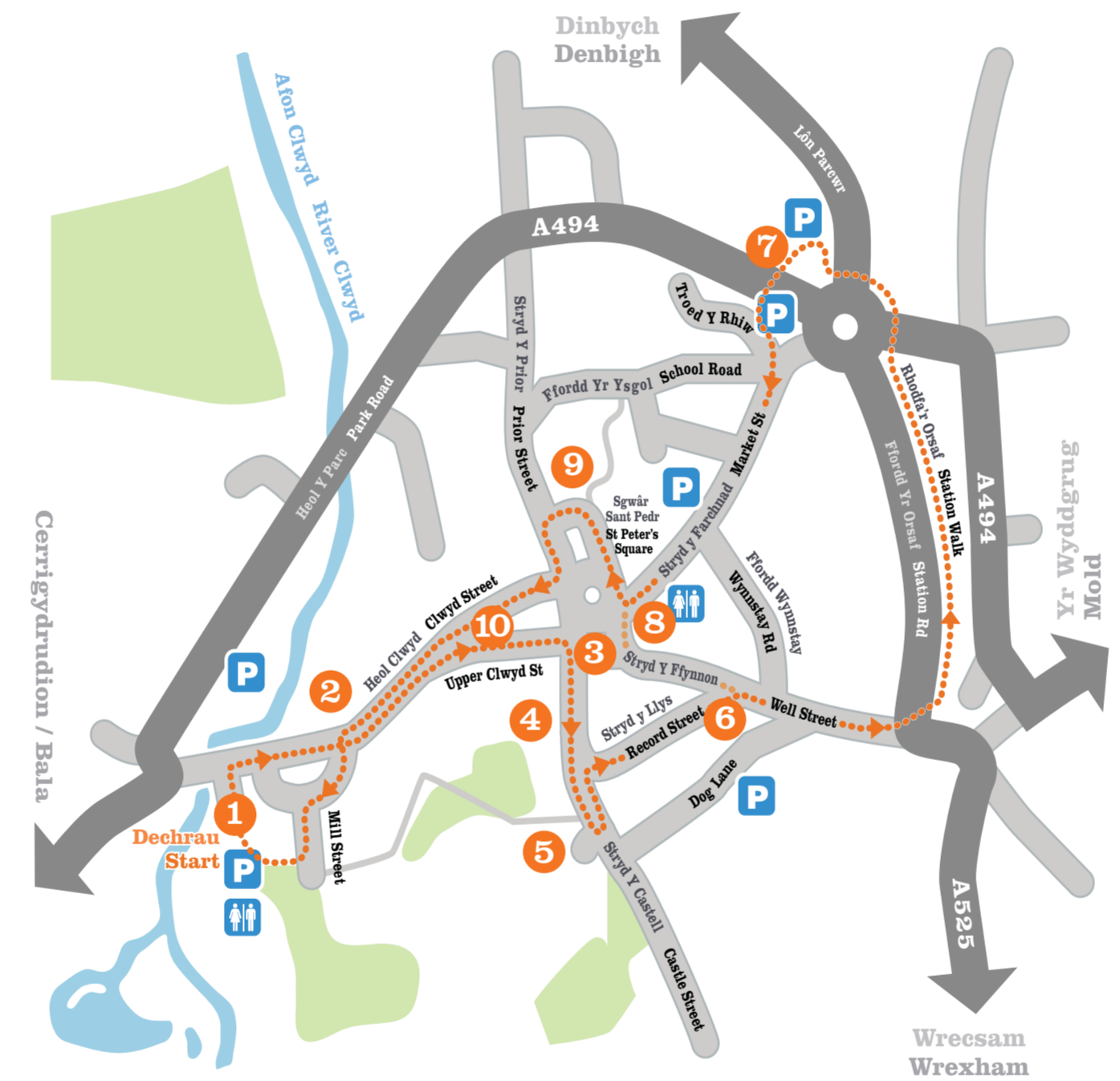
Ruthin Castle isn't quite what it seems. The immense red sandstone building is only pretending to be medieval. It was built in 1826 and extended in 1848-52 by architect Henry Clutton in the Picturesque Gothic style. But something much older was underneath. The original castle dates all the way back to 1277. Walk through the gateway into the grounds of what is now a luxury hotel and spa (they won't mind) and turn right to explore the evocative ruins.

Retrace your steps part way down Castle Street and turn right into Record Street.

Llwybr y dref : Town trail

Pellter	1.5 milltir / 2.4 km	Distance	1.5 miles / 2.4 km
Pa mor anodd yw'r llwybr?	Mae rhai rhannau serth ac ar i fyny	Difficulty	Some quite steep uphill sections
Amser yn cerdded	90 munud	Walking time	90 minutes
Man cychwyn	Maes parcio Cae Ddôl LL15 1HN	Start point	Cae Ddôl car park LL15 1HN
Cludiant cyhoeddus	Traveline Cymru 0800 464 0000, Ymholiadau Rheilffyrdd Cenedlaethol 03457 484950	Public transport	Traveline Cymru 0800 464 0000, National Rail Enquiries 03457 484950

Rhuthun Ruthin

www.gogledddwyraincymru.cymru www.northeastwales.wales

Tra eich bod yn cerdded... While you're walking...

Cadwch lygad allan am y tyllau sbio sydd ar wasgar drwy'r strydoedd - maent yn rhan o Llwybr Celf Rhuthun. Byddwch hefyd yn gweld llawer o godau QR. Sganiwch nhw i mewn i'ch ffôn symudol i gael gwybod mwy, diolch i brosiect Wici Rhuthun am y wybodaeth.

Keep an eye out for the spy holes scattered through the streets - they're part of the Ruthin Art Trail. You'll also see lots of QR codes. Scan them into your mobile to find out more thanks to the Wiki Ruthin project.

6 Llyfrgell Rhuthun

Peidiwch â chael eich twyllo gan ddiben ddiwed presennol yr adeilad. Dyma'r trydydd adeilad ar ein taith sy'n gysylltiedig â throsedd a chosb. Adeiladwyd y tŷ ym 1785 i gadw cofnodion Brawdlys Mawr, a daeth yn lys yn ei rinwedd ei hun a chafodd y cyntedd trawiadol gyda'r colofnau Doric eu hychwanegu yn y 1860au. Y tro diwethaf i'r llys gyfarfod yma oedd ym 1974, ond parhaodd fel Llys Ynadon tan 1986. Erbyn hyn y ddeddfyrd waethaf sy'n cael ei rhoi yw dirwy am ddychwelyd llyfrau'r llyfrgell yn hwyr.

Trowch i'r dde ar ddiwedd Stryd y Llys - neu i'r chwith (heibio'r siop lle cafodd anthem genedlaethol Cymru ei hargraffu am y tro cyntaf ym 1860) i gwtogi'r daith.

6 Ruthin Library

Don't be fooled by this building's current blameless purpose as a library. This is the third building on our tour associated with crime and punishment. Built in 1785 to house records of the Court of Great Assize, it became a courthouse in its own right and the imposing portico with Doric columns was added in the 1860s. The court last sat here in 1974 but it continued as a Magistrates Court until 1986. Nowadays the stiffest sentence handed down is a fine for overdue library books.

Turn right at the end of Record Street - or left (past the shop where the Welsh national anthem was first printed in 1860) to shorten the trail.

7 Canolfan Grefft Rhuthun

Ar ddiwedd Stryd y Ffynnon, croeswch drosodd i'r rhes o fythynod rheilffordd brics coch i ddilyn Rhodfa'r Osaif. Croeswch y gylchfan i mewn i Lôn Parcwr, trowch i'r chwith i mewn i faes parcio'r ganolfan grefftau a mynd i mewn trwy'r cwrt.

Canolfan Grefft Rhuthun yw'r oriel gelf gymhwysol bwysicaf yng Nghymru. Mae'r waliau cerrig a tho sinc drosto yn adlais o Ffyniau Clwyd sydd yn eu hunain yn gelydduwaith. Y tu mewn mae tair oriel, stiwdios gwneuthurwyr, siop a chaffi yn ogystal â rhaglen brysor o sgrybiau, digwyddiadau a gweithdai. Felly, os ydych wedi'ch ysbrydoli gan y grefft, gallwch ddod yn ôl a gwneud crefft eich hun. www.canolfangrefftRhuthun.org.uk

7 Ruthin Craft Centre

At the end of Well Street, cross over to the row of red-brick railway cottages to follow Station Walk. Cross the roundabout into Lôn Parcwr, turn left into the craft centre car park and enter through the courtyard.

This is the most important applied arts centre in Wales. The cast stone walls and jagged zinc roof echoing the surrounding Clwydian Range are works of art in themselves. Inside are three galleries, makers' studios, a shop and a café plus a busy programme of talks, events and workshops. So if you're inspired by the craft, you can come back and make your own.

www.ruthincraftcentre.org.uk

8 Neuaddau Marchnad a Thref

Gadewch y ganolfan grefftau drwy'r drws ffrynt, croeswch y brif ffordd i mewn i Troed y Rhiw a throi i'r dde ar Stryd y Farchnad.

Tan 1991 byddai ffermywyr lleol yn heidio i'r dref ar gyfer y farchnad da byw lle mae maes parcio Stryd y Farchnad wedi'i leoli. Erbyn hyn maent yn cwrrd to allan i'r dref. Ond mae'r Neuadd Farchnad dan do gerllaw wedi cael bywyd newydd fel marchnad bwlic ar gyfer crefftwyr a masnachwyr moesegol, "archfarchnad cymdeithasol" a chaffi lles. Mae'r Neuadd Farchnad a Neuadd y Dref gerllaw, yn esiampli wych o adeilad dinesig mewn arddull Fictoriaidd Gothig.

8 Town and Market Halls

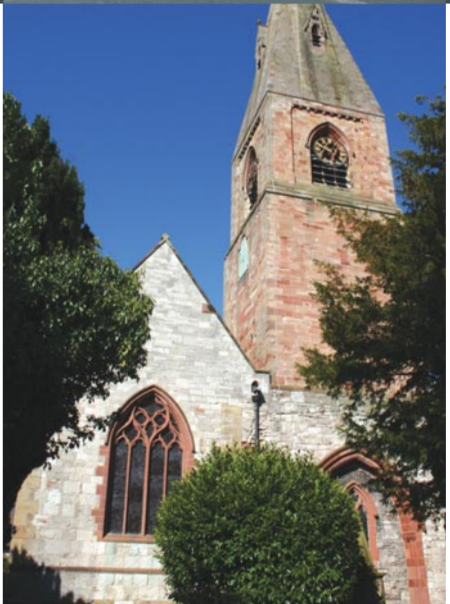
Leave the craft centre through the front door, cross the main road into Troed y Rhiw and turn right into Market Street.

Until 1991 local farmers would pour into town for a livestock market where the Market Street car park stands. Now they meet out of town. But the indoor Market Hall opposite has been reborn as a boutique market for artisans and ethical traders, "social supermarket" and wellbeing café. The Market Hall and adjacent Town Hall together make a fine example of a civic building in the High Victorian Gothic style.

9 Eglwys Sant Pedr

Ar Sgwâr Sant Pedr, trowch i'r dde heibio'r Myddelton Grill ar y Sgwâr gyda'r ffenestri dormer sef "Saith Llygad Rhuthun". Ewch drwy'r giatiâu haearn, a grëwyd gan y brodyr Davies ym 1727, ac i mewn i fynwent yr eglwys.

Adeiladwyd Eglwys Sant Pedr yn 1310, ac mae'n un o eglwysy nodweddiadol Sir Ddinbych sydd â dau gorff adeiladol yn perthyn iddo. Ychwanegwyd y toeau pren hyfryd sydd wedi'u haddurno yn gynnar yn y 16eg ganrif, ond codwyd y meindwr tal, sy'n ymddangos i'ch ddilyn chi wrth i chi gerdded o amgylch y dref, o ganlyniad i "adferiad" Fictoriaidd. Mewn cornel dawel ger yr eglwys fe ddodoch o hyd i'r elusendai a waddolwyd gan Gabriel Goodman ym 1590.

9 St Peter's Church

At St Peter's Square, turn right past 17th-century Myddelton Grill on the Square with its dormer windows known as the "Seven Eyes of Ruthin". Go through the wrought-iron gates, made by the Davies brothers in 1727, into the churchyard.

St Peter's Church, built in 1310, is one of Denbighshire's characteristic twin-naved churches. The lovely decorated timber roofs were added in the early 16th century but the tall spire, which seems to follow you as you walk around the town, was the result of a Victorian "restoration". In a quiet corner of the church precinct you'll find the almshouses endowed by the well-named Gabriel Goodman in 1590.

10 Coflech Tom Pryce

Mae pawb yn hoffi clywed stori am fachgen lleol yn gwneud yn dda iddo i hun - yn enwedig rhywun sydd byth yn anghofio'i wreiddiau. Roedd Rhuthun yng ngwythiennau Thomas Maldwyn Pryce. Un o'r gyrrwyr rasio mwyaf talentog ei genedlaeth, a chafodd ei ladd mewn ras pan redodd marshal diogelwch o flaen ei gar ym 1977 yn y Grand Prix yn Ne Affrica. Roedd Tom yn 27 mlwydd oed pan laddwyd ef. Cafodd y cerbydd eiddo gwych gan y cerbyddwr lleol Neil Dalrymple ei ddadorchuddio ar 11 Mehefin 2009. Byddai wedi bod yn ben-blwydd ar Tom yn 60 oed.

Trowch i'r chwith i Mill Street gyferbyn â Charchar Rhuthun, cerddwch heibio'r felin o'r 13eg ganrif a throwch i'r dde wrth y pyst i ddychwelyd i faes parcio Cae Ddôl.

10 Tom Pryce Memorial

Everybody loves a local boy made good - especially one who never forgets his roots. Thomas Maldwyn Pryce was Ruthin through and through. One of the most talented racing drivers of his generation, 27-year-old Tom was killed when a safety marshal ran in front of his car at the 1977 South African Grand Prix. This magnificent bronze relief by local sculptor Neil Dalrymple was unveiled on 11 June 2009. It would have been Tom's 60th birthday.

Turn left into Mill Street opposite Ruthin Gaol, walk past the 13th century mill and turn right at the bollards to return to Cae Ddôl car park.